

Els mites

"La primera funció dels mites és contar i explicar".

Per Carles Riba, 'el nostre mot rondalla, un grec l'hauria traduït per mythos sense reserva'. Per Claude Lévy Strauss, el mite és un metallenguatge, com la poesia i la música, posseïdor d'una càrrega simbòlica que ultrapassa el llenguatge convencional.

La mitologia tradicional catalana és prenyada d'esperits naturals i sincrètica: deriva de la grega i la romana, de les creences preromanes o celtes –paganes per a l'església– i de l'univers bíblic i cristià. És poblada d'esperits, de 'genii loci', genis locals, corresponents als quatre elements: a l'aigua, són goges, aloges, dones d'aigua, sirenes. A l'aire, follets, dones de fum i encantades que escarneixen els humans i provoquen ecos. A la terra i sota terra, nans i minairons. Els esperits del foc són munió: 'la vida del foc és la d'un formiguer', deia Bachelard"

El mite del gambutzí

La figura del gambutzí existeix a moltes tradicions, però a les Terres de l'Ebre se'ls relaciona sobretot amb el vent, s'utilitzava antigament com un espantacriatures, ja que deien que apallissaven a la gent que trobaven pel carrer a les nits.

També s'utilitza la seva figura per fer bromes als "nous", sobretot en l'àmbit de la caça; se'ls hi diu que el que es va a caçar són uns animalets imperceptibles, anomenats gambutzins. No hi ha cap descripció concreta, sinó que cadascun l'adapta. Quasi tota la informació que hi ha a la xarxa està estreta del Costumari Català de Joan Amades, escrit entre 1950 i 1957.

Us adjuntem algunes.

Fitxa de Celtiberia.net:

GAMBUSÍ, EL También llamado Gambosí, Gambutzi, Gamusino (nombre castellano), Gusarapa, Gusarepa, Gusalapa y Mopia. Coco catalán, valenciano y mallorquín.

"Son intensamente negros, impalpables e imperceptibles; actúan únicamente en la más profunda espesura de la noche, y su intensidad espantadora entre niños, e incluso entre mayores, es muy acusada. Se dice que zurra fuerte a cuantos halla por la calle de noche, en especial a los chicos y a las mujeres, a cuyas ropas se agarra con fuerza, resultando laborioso desasirse de ellos. Se los confunde con la propia noche" (Amades 1957: 261). Según A. Aragonés, Amades da erróneamente la forma Gambutzi, siendo la verdadera Gambosí o Gambusí .

Según A. Aragonés, en Móra d'Ebre (Tarragona) se llamaría Gusarepa al mismo animal imaginario que en poblaciones de la diócesis de Tortosa (Tarragona) y en Mallorca llaman Gambosí, y en Mallorca también Mópia.

Se emplea en Cataluña la locución "Tenir por de la gusarapa": tener miedo de cosas inofensivas o sin ningún motivo (<http://dcvb.iecat.net/>).

Es en el Ampurdán (Cataluña) un ser nocturno imaginario, un fantasma, para asustar a los niños (<http://dcvb.iecat.net/>).

En El Pinell de Brai (Tarragona) se la conoce como La Gusalapa (Navarro 1996).

En Móra d'Ebre (Tarragona) se llama Gusarepa al animal imaginario conocido en poblaciones vecinas de la diócesis de Tortosa y en Mallorca como 'gambosí'.¹

Fitxa de Mitcat.net:

GAMBUTZÍ (Gamusi), CUCULA

TIPOLOGIA Personificació (nit)

LOCALITZACIÓ Terres de l'Ebre, delta [Gambutzi i Cucula]. Mora d'Ebre, Pinell de Brai [Gusarepa o Gusalapa]

ASPECTE Intensament negres, impalpables i imperceptibles. No es pot aclarir si es tracta del mateix ésser

FINALITAT Impedir que es surti de nit, sobretot en les nits més fosques.

OBSERVACIONS Actuen només en les nits més fosques i la seva força com a espantacriatures, fins i tot per a la gent gran, és molt forta. Es diu que apallissen a tothom que troben pel carrer de nit, sobretot als infants i a les dones (!). Els agafen fortament de la roba i resulta molt difícil desfer-se'n. Es confonen amb la pròpia nit. La Cucula s'anomena en singular mentre que gambutzi o gambutzens s'usa indistintament en singular o plural, fent referència a un estol de petits éssers. La

¹ <http://www.celtiberia.net/articulo.asp?id=1470#ixzz2mPhUAeq1>

Gusarepa és com s'anomena aquest ésser a Móra i Pinell: Tenir por de la gusarapa vol dir tenir por sense motiu.²

Treballs escolars amb el Gambutzí

[Treball que van portar a terme els alumnes de PIÉS de la Terra Alta, sobre els ésser màgics](#)

El nostre Gambutzí

El Gambutzí que presentem a *La Llúcia i el tresor del Gambutzí* és un resum de totes les llegendes que existeixen, amb el nostre "toc" personal.

De la mà de l'il·lustrador Hernan en H, que li ha donat l'aspecte pelut i tendre, i de l'autora, Maira Lampugnani, tenim un gambutzí que es podria descriure com un personatge dual: dolç, i a la vegada, amb caràcter.

Com el vent, tan propi de les nostres Terres, que pot ser a vegades dolç, i d'altres, terriblement molest.

² http://www.mitcat.net/09_espanta/fitxes/cucula.htm